

अनुसूची-१

‘घरधुरी सर्वेक्षणका लागि तयार पारिएको प्रश्नावली’

(खण्ड- क)

उत्तरदाताहरूको व्यक्तिगत एवं पारिवारिक विवरण:

अन्तरवार्ता मिति :

घरधुरी सि.नं :

१. उत्तरदाताको नाम थर :

लिङ्ग :

उमेर :

वैवाहिक उमेर:

प्रमुख व्यवसाय/पेसा :

धर्म :

शैक्षिक तह :

२. उत्तरदाताको पारिवारिक पृष्ठभूमि :

क्र.स	परिवारका सदस्यहरूको नाम	उमेर	लिङ्ग	पेसा	वैवाहिक स्थिति	शिक्षा	सम्बन्ध
१							
२							
३							
४							
५							
६							

३. तपाईंले विवाह कुन उमेरमा गर्नु भएको थियो ?

.....

४. तपाईको आम्दानीको मुख्य स्रोतहरु के के हो ?

.....

५. हाल तपाई वा तपाईको घरपरिवारसँग के कति जग्गा जमिन रहेको छ ?

६. के तपाईको नाममा पनि केही जमिन छ ?

७. के तपाईको आफ्नो पेशा र जग्गाजमिनको उब्जनी परिवारको लागि आयआर्जन र वार्षिक खाद्यान्नको लागि पर्याप्त छ ?

.....

८. घरायसी काममा परिवारका सदस्यहरुमध्ये कसले निर्णयमा महत्वपूर्ण भूमिका खेल्दछ ?

.....

९. मगर जाति सामाजिक तथा सांस्कृतिक पक्षका बारेमा केही बताइदिनु हुन्छ की ?

(खण्ड-ख)

महिला हिंसासम्बन्धी प्रश्नावली

१. तपाईको श्रीमानले तपाईप्रति गरिने व्यवहार के कस्तो रूपमा अनुभव गर्नुभएको छ ?

१) राम्रो २) नराम्रो ३) ठीकै

२. के तपाई र तपाईको घर वरिपरिका परिवार वा छरछिमेकमा भैँभगडा हुने गरेको छ ?

१) छ २) छैन

३. यदि छ भने के कति कारणले भगडाको स्थिति उत्पन्न हुने गरेका देख्नुहुन्छ ?

.....

४. के तपाईले पनि कसैबाट कुनै भैँभगडा सहनुपरेको छ ?

१) छ २) छैन

५. यदि छ भने को बाट र के कस्तो खाले घटनाहरु भएका छन् ?

.....

६. तपाईको विचारमा महिला हिंसालाई कसरी बुझ्ने गर्नुहुन्छ ?

.....

७. खास गरी महिलामाथि हुने घरेलु हिंसाको स्वरूप एवं प्रकारहरु के कस्तो रहेको छ ? (बहुउत्तर)

१) गालीगलौज	२) यौन दुर्व्यवहार
३) यौनशोषण	४) शारीरिक यातना एवं कुटपिट
५) बहुविवाह	६) वैवाहिक बलात्कार
७) चेलीबेटी बेचबिखन	८) बोक्सीको आरोप

८. यी यस्ता हिंसाका घटनाहरूलाई नियन्त्रण गर्न के गर्न सकिन्छ ?

.....

९. के यस्तो हिंसा कानूनी रूपमा दण्डनीय छ ?

१) छ	२) छैन	३) थाहा छैन

१०. घरेलु हिंसाबाट पीडित महिलालाई सुरक्षा गर्ने कुनै सङ्गठन छ ?

१) छ	२) छैन

११. यदि छ भने कहाँ र कुन सङ्गठन हो ?

.....

१२. खास गरी तपाईंप्रति गरिने घरेलु हिंसा कुन बेला हुने गर्दछ ?

१) मादक पदार्थ सेवन गरेपछि	२) जुवा/तास खेलपछि	३) अन्य

१३. तपाईंप्रति भएको हिंसा सम्बन्धमा तपाईंले कुनै निकायलाई जानकारी दिनु भएको छ ?

१) छ	२) छैन

१४. यदि छैन भने किन ?

१) आफ्नो इज्जत जाने डर	२) समाजबाट निकालिने डर
३) घरबाट निकालिने डर	४) अन्य

१५. तपाईंको विचारमा हिंसाका कारणहरू के के हुन् (बहुउत्तर) ?

.....

१६. घरेलु हिंसासम्बन्धी घटनाहरूको विवरण दिन महिलाहरूलाई के कुराले रोकेको छ ?

१) शिक्षाको कमी र अस्विकार	२) सामाजिक दवाव
३) आर्थिक कारण	४) पुरुष दवाव
५) संस्कृति र परम्परा	६) अन्य कारण

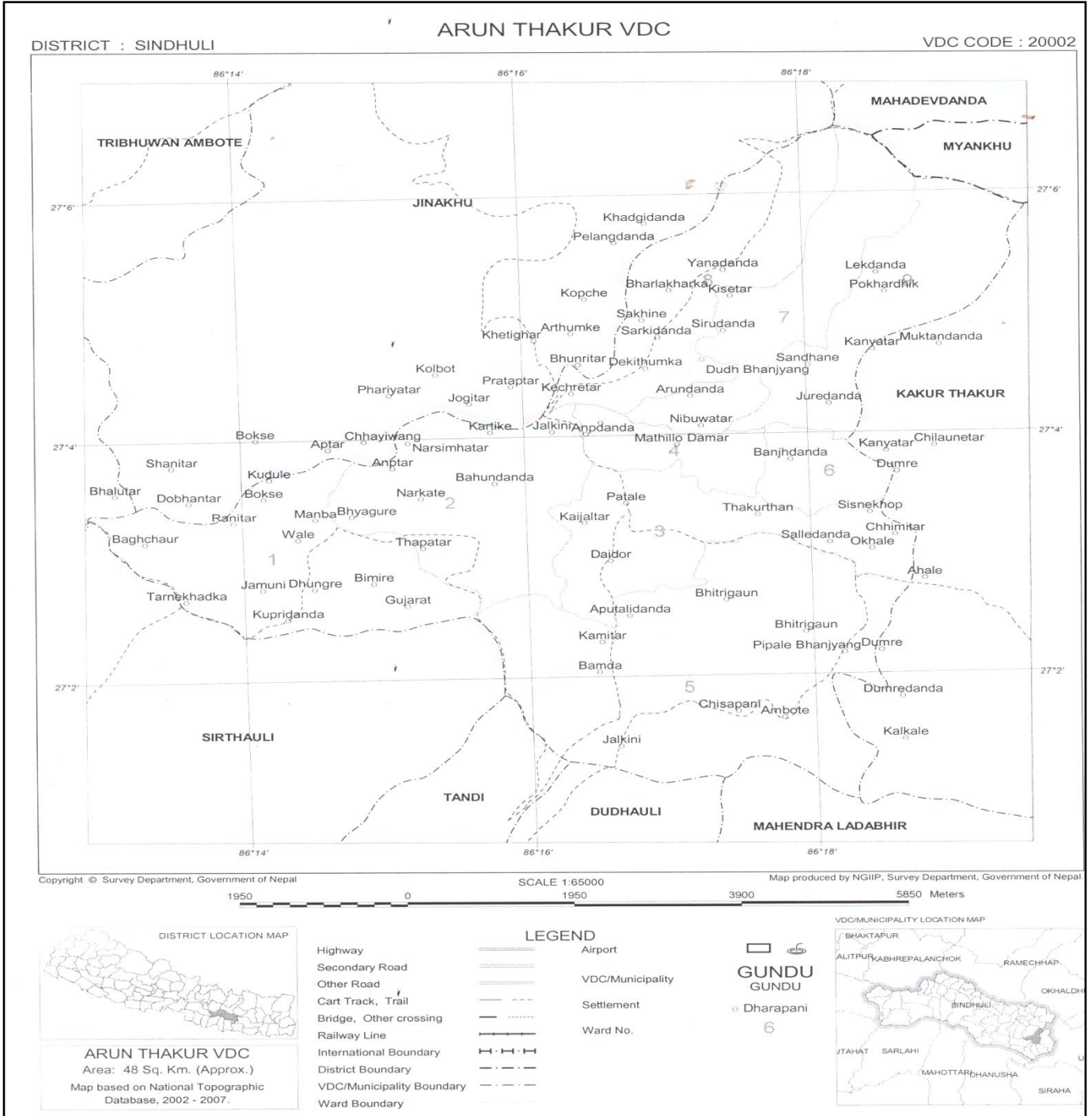
अनुसुची-२

(समूह छलफल एवं जानकारी व्यक्तिहरूलाई सोधिएको चेकलिष्ट प्रश्नावलीहरु)

सहभागिहरूको नाम र थर :

- यस वडामा मुख्य गरी कुन कुन जातिको बसोबास रहेको छ ?
- मगर जाति आम्दानीको स्रोतहरु के के रहेका छन् ? खास गरी मगर जाति घरपरिवारमा महिलामाथि हिंसा हुने गरेको छ, छैन ? यदि छ भने उनीहरूले आफ्नो घरपरिवारमा के कस्ता प्रकारका महिला हिंसाहरु सहनु परेको छ ?
- मगर जाति घरायसी काममा परिवारका सदस्यहरूमध्ये कसले निर्णायक भूमिका खेल्दछ ?
- तपाईंहरूले महिलाप्रति गरिने व्यवहारहरूलाई के कस्तो रूपमा अनुभव गर्नुभएको छ ?
- के तपाईं र तपाईंहरूको घर वरिपरिका परिवार वा छरछिमेकमा भैँभगडा हुने गरेको छ ? यदि छ भने के कति कारणले भगडाको स्थिति उत्पन्न हुने गरेका देख्नुहुन्छ ?
- त्यस्ता घटनाहरूमा के कस्तो खाले दुर्घटनाहरु भएका छन् ? र तपाईंहरूको विचारमा महिला हिंसालाई कसरी बुझ्ने गर्नुहुन्छ ?
- खास गरी महिलामाथि हुने घरेलु हिंसाको स्वरूप एवं प्रकारहरु के कस्तो रहेको छ ? र यी यस्ता हिंसाका घटनाहरूलाई नियन्त्रण गर्न के गर्न सकिन्छ ?
- तपाईंहरूको गाउँ छिमेकमा घरेलु हिंसाबाट पीडित महिलालाई सुरक्षा गर्ने कुनै सङ्गठन छ ? यदि छ भने कहाँ र कुन सङ्गठन हो ? र त्यस संगठनले के गरेको छ ?
- के तपाईंले भएको हिंसा सम्बन्धमा कुनै निकायलाई जानकारी दिनु भएको छ ? यदि छैन भने किन ?
- तपाईंहरूको विचारमा हिंसाका कारणहरू के के हुन् ? र घरेलु हिंसासम्बन्धी घटनाहरूको विवरण दिन महिलाहरूलाई के कुराले रोकेको छ ?

अनुसूची-३ अरुणठाकुर गाविसको नक्सा

धन्यवाद

सिन्धुली जिल्ला अरुणठाकुर गा.वि.स.का मगर समुदायमा महिला
हिंसाको एक समाजशास्त्रीय अध्ययन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्काय अन्तर्गत

सिन्धुली बहुमुखी क्याम्पस

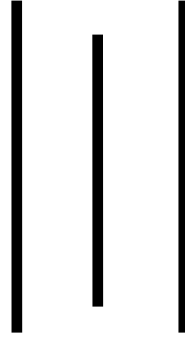
समाजशास्त्र/मानवशास्त्र विभाग स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको

प्रयोजनार्थ

प्रस्तुत

शोधपत्र

२०१४

शोधार्थी:

चुडामणि आचार्य

स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्ष

परीक्षा रोल नं : २३३००५९

टी.यू.रजिष्ट्रेशन नं : ६-२-१४-७०५-२००३

समाजशास्त्र/मानवशास्त्र विभाग

सिन्धुली बहुमुखी क्याम्पस,ढुङ्ग्रेवास

सिन्धुली

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
समाजशास्त्र/मानवशास्त्र विभाग
सिन्धुली बहुमुखी क्याम्पस, ढुङ्ग्रेवास
सिन्धुली

सिफारिस पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्काय समाजशास्त्र/मानवशास्त्र विभाग अन्तर्गत समाजशास्त्र विषयको स्नातकोत्तर तह पूरा गर्ने प्रयोजनका लागि मेरो निर्देशन र सुपरिवेक्षणमा चुडामणि आचार्यले “सिन्धुली जिल्ला अरुणठाकुर गा.वि.स.का मगर समुदायमा महिला हिंसाको एक समाजशास्त्रीय अध्ययन ” विषयक शोधपत्र तयार गर्नुभएको हो । म उहाँको कार्यप्रति सन्तुष्ट छु र उहाँको उत्तरोत्तर प्रगतिको कामना गर्दै मूल्याङ्कनका लागि सिफारिस गर्दछु ।

.....
दुर्गाप्रसाद अधिकारी

(शोध निर्देशक)

समाजशास्त्र/मानवशास्त्र विभाग

सिन्धुली बहुमुखी क्याम्पस

ढुङ्ग्रेवास

मिति : 29 March 2014

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
समाजशास्त्र/मानवशास्त्र विभाग
सिन्धुली बहुमुखी क्याम्पस,ढुङ्ग्रेवास
सिन्धुली

स्वीकृति पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्काय समाजशास्त्र/मानवशास्त्र विभागअन्तर्गत समाजशास्त्र विषयको स्नातकोत्तर तह पूरा गर्ने प्रयोजनका लागि चुडामणि आचार्यले तयार गर्नुभएको “सिन्धुली जिल्ला अरुणठाकुर गा.वि.स.का मगर समुदायमा महिला हिंसाको एक समाजशास्त्रीय अध्ययन” विषयक शोधपत्र आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि स्विकृत गर्दछौ ।

मूल्याङ्कन समिति

शोध निर्देशक

दुर्गाप्रसाद अधिकारी

बाह्य परीक्षक

टीकावहादुर थापा

विभागीय प्रमुख

टीकावहादुर थापा

मिति : 27 April 2014

कृतज्ञता ज्ञापन

“मगर महिला र घरेलु हिंसा” को बारे केही जानकारी प्राप्त गर्ने उद्देश्यले मैले सिन्धुली जिल्लाको अरुणठाकुर गाविसका नौ ओटै वडामा रहेका आदिवासी जनजातिको सूचीमा सूचीकृत मगर जातिलाई अध्ययनको केन्द्रविन्दु बनाएर यो शोधपत्र तयार गरेको छु । प्रस्तुत शोधपत्र तयार गर्ने क्रममा सकेसम्म मेहेनत गरेको भए पनि यो मेरो पहिलो अनुसन्धान कार्य भएकोले केही कुराहरु छुटेको वा नपुग हुनसक्छ जसको लागि म क्षमाप्रार्थी छु । यो शोधपत्र तयार गर्नका लागि समयमा नै आवश्यक व्यवस्था मिलाई दिनुहुने समाजशास्त्र तथा मानवशास्त्र विभागका विभागीय प्रमुख श्री टीकाबहादुर थापा ज्यूलाई हार्दिक धन्यवाद दिन चाहन्छु । आफ्नो व्यस्तताको बावजुद पनि सुरुदेखि अन्त्यसम्म प्रशस्त सर-सल्लाह, सुझाव र मार्गदर्शन दिनुहुने आदरणीय शोध निर्देशक श्री दुर्गाप्रसाद अधिकारी ज्यू प्रति हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु ।

आफ्नो अमूल्य समयको वास्ता नगरी अनुसन्धान कार्यलाई सफल पार्न आफ्ना अनुभव तथा विचारहरु दिएर सहयोग गर्नु हुने यस सिन्धुली जिल्लाको अरुणठाकुर गाविसका स्थानीय मगर जातिका महिलाहरुप्रति आभार व्यक्त गर्दछु । उक्त गाविसमा रहेको विभिन्न संघसंस्थाका प्रतिनिधि, बुद्धिजीवी वर्ग, विद्यालय शिक्षक/शिक्षिका, गाविस प्रतिनिधि एवं शोधपत्र लेखनको कार्यमा आफ्नो प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष सहयोग पुऱ्याएर सहयोग गरिदिनु हुने सहपाठी साथीहरुलाई समेत हार्दिक धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु । यस शोधपत्रका लागि आवश्यक पर्ने पुस्तक, लेख, पत्रपत्रिका उपलब्ध गराई सहयोग पुऱ्याउनु हुने लेखक तथा पुस्तकालयहरु साथै विभिन्न सूचना उपलब्ध गराई सहयोग पुऱ्याउने अरुणठाकुर गाविसको कार्यालय र राष्ट्रिय महिला आयोगलाई पनि आभार व्यक्त गर्दछु ।

शोधार्थी
चुडामणि आचार्य
२०१४ (वि.स.२०७०)

विषयसूची

सिफारिस पत्र

स्वीकृतिपत्र

कृतज्ञताज्ञापन

तालिका सूची

अध्याय-एक परिचय

१-१०

१.१ अध्ययनको पृष्ठभूमि

१

१.२ समस्याको कथन

४

१.३ अनुसन्धानको उद्देश्य

६

१.४ अध्ययनको महत्व

६

१.५ अवधारणात्मक ढाँचा

८

१.६ अध्ययनको संरचना

१०

अध्याय-दुई साहित्यको पुनरावलोकन

११-२२

२.१ सैद्धान्तिक दृष्टिकोण

११

२.२ महिला सशक्तिकरण

१५

२.३ नेपालमा महिलाको सामाजिक सांस्कृतिक स्थिति

१८

२.४ महिला र हिंसा

२१

अध्याय-तीन अनुसन्धान पद्धति

२३-२८

३.१ अध्ययन क्षेत्रको छनौट र औचित्य

२३

३.२ अध्ययनको ढाँचा

२४

३.३ तथ्याङ्कहरूको स्रोत र प्रकृति

२४

३.१.१ प्राथमिक स्रोत

२४

३.३.२ सहायक श्रोत	२४
३.४ समग्रता र नमुना छनौट	२५
३.५. तथ्याङ्क संकलनका विधिहरु	२५
३.५.१ प्राथमिक तथ्याङ्क संकलनका विधिहरु	२५
३.५.२ द्वीतीय तथ्याङ्क संकलनका विधिहरु	२७
३.६ तथ्याङ्कको विश्लेषण र प्रस्तुतिकरण	२७
३.७ अध्ययनको सिमा	२८

अध्याय-चार अध्ययन क्षेत्रको सामान्य परिचय **२९-४२**

४.१ अरुणठाकुर गाविसको नामाकरण र भौगोलिक अवस्थिति	२९
४.२ गाविसको सामाजिक तथा आर्थिक जनजीवन	३०
४.३ जनसंख्याको सामाजिक तथा आर्थिक विशेषताहरु	३२
४.३.१ जनसंख्याको उमेर र लैंगिक संरचना	३२
४.३.२ परिवारको किसिम	३३
४.३.३ जनसंख्याको वैवाहिक स्थिति	३४
४.३.४ जनसंख्याको शैक्षिक अवस्था	३५
४.३.५ जनसंख्याको पेशागत विवरण	३६
४.४ उत्तरदाताहरुको सामाजिक, आर्थिक तथा शैक्षिक विशेषताहरु	३९
४.४.१ उत्तरदाताहरुको उमेर	३९
४.४.२ उत्तरदाताहरुको शैक्षिक अवस्था	४१
४.४.३ आर्थिक अवस्था	४२

अध्याय-पाँच महिलाले भोगेका हिंसा, हिंसाका प्रकार र त्यसका कारणहरु **४३-५०**

५.१ महिला हिंसा सम्बन्धी मगर महिलाहरुको धारणा	४३
५.२ मगर समुदायका महिलाहरुमा हुने हिंसाका प्रकारहरु	४४
५.३ मगर महिलामाथि हिंसा हुनुका कारणहरु	४६
५.४ मगर महिलाहरुले हिंसा सहनुका कारण	४८

अध्याय-छ सारांश तथा निष्कर्ष

५१-५४

६.१ सारांश

५१

६.२ निष्कर्ष

५४

सन्दर्भसामग्री

५५-५६

अनुसुचिहरु

तालिका सूची

तालिका ४.१ : उमेर र लिंगको आधारमा मगरघरधुरी जनसंख्याको विवरण	३२
तालिका ४.२: मगरसमुदायका घरधुरी उत्तरदाताहरूको पारिवारिक संरचना	३३
तालिका ४.३: घरधुरी जनसंख्याको विवाहिक स्थितिको वितरण	३४
तालिका ४.४: मगरघरधुरी जनसंख्याको शैक्षिक अवस्था	३५
तालिका ४.५: मगरसमुदायका घरधुरी जनसंख्याको पेशागत विवरण	३६
तालिका ४.६ : मगरसमुदायका घरधुरीहरूसँग भएको जग्गाजमिनको स्थिति	३८
तालिका ४.७ : जनसंख्यालाई वार्षिक खाद्यान्नको पर्याप्तता	३८
तालिका ४.८ : उत्तरदाताहरूको उमेरगत विवरण	३९
तालिका ४.९ : उत्तरदाताहरूको वैवाहिक उमेर	४०
तालिका ४.१० : उत्तरदाताको शैक्षिक विवरण	४१
तालिका ४.११: उत्तरदाताहरूको पेशागत विवरण	४२
तालिका ५.१ : मगर महिलामाथि हुने हिंसाको प्रकार, त्यसबाट पीडित हुनेहरूको विवरण	४५
तालिका ५.२ मगर महिलामाथि हिंसा हुनुका प्रमुख कारणहरू र त्यसबाट प्रताडितहरूको अवस्था	४७
तालिका ५.३ मगर महिलाहरूले हिंसा सहेर बस्नुको मुख्य कारणहरू	४९